

ประสบการณ์การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของต่างประเทศ:

ความท้าทายและปัจจัยแห่งความสำเร็จ

วุฒิสาร ตันไชย

สติตร ธานานิธิโชติ

เอกวีร์ มีสุข

สถาบันพระปกเกล้า

stithorn@kpi.ac.th

DOI : 10.14456/tujournal.2016.7

บทคัดย่อ

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำไปใช้ในการเลือกตั้งและการลงประชามติ บทความนี้มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านการสำรวจข้อมูลเอกสาร โดยเฉพาะที่อยู่ในรูปรายงานการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ถอดบทเรียนประสบการณ์การริเริ่ม พัฒนา และประยุกต์ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของประเทศประชาธิปไตยทั่วโลก โดยภาพรวมและประเทศที่บทความนี้คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา 3 ประเทศ ได้แก่ เอสโตเนีย ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลหลักที่ประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนาและนำระบบการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงคะแนนเสียง คือ การมุ่งทำให้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำหรับประเทศที่ต้องการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ก็คือ การพิสูจน์ให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเห็นอย่างเด่นชัดว่า การนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงคะแนนซึ่งอาจต้องลงทุนสูงในช่วงแรกนั้น สามารถทำให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิลงคะแนนเพิ่มขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนั้นการทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในความถูกต้องเที่ยงตรงของระบบและเครื่องมือที่นำมาใช้จึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2559]

คำสำคัญ: การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต, การเลือกตั้ง, การพัฒนาประชาธิปไตย

International Experiences of Using Internet Voting: Challenges and Key Success Factors

Woothisarn Tanchai

Stithorn Thananithichot

Eakkawee Meesuk

King Prajadhipok's Institute

stithorn@kpi.ac.th

DOI : 10.14456/tujournal.2016.7

Abstract

During the past decade, Internet voting has been one of the most interesting electoral mechanisms several democratic countries have initiated, developed, and applied (or attempted to apply) to their elections and referendums. This paper seeks to explain such a phenomenon through its documentary research and case study by examining and using data and information taken particularly from official reports and relating studies. The paper finds that the main reason stimulating many democratic countries around the globe to employ Internet voting to their elections and referendums is their ultimate attempt in making the right to casting votes accessible as wide as possible. However, the challenges facing election organizers when opting for Internet voting lie in proving that it actually improves voter turnout quantitatively and qualitatively, and that it worth the relatively large financial investment in the system at the initial phase. Thus, it is of great importance to create confidence among the general public regarding the system's accuracy.

[Thammasat Journal, Volume 35 No.1, 2016]

Keywords: Internet voting, Election, Democracy development

บทนำ

ปัจจุบัน อินเทอร์เน็ต (Internet) ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนไทยจำนวนมาก¹ จึงมีใช้เรื่องแปลกที่รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา จะมีการพูดถึงการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบการเมือง และปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองบ้อยขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยได้มีการส่งเสริมนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) โดยการจัดตั้งสำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐ (สบทร.) ขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2540² การก่อตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปี 2545³ การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำนโยบายบรรทัดแห่งชาติในปี 2553⁴ รวมถึงการประกาศเดินหน้านโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา⁵ และล่าสุดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ริเริ่มพัฒนาระบบลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่คนไทยในต่างแดน และเตรียมที่จะนำมาใช้ในการเลือกตั้งทั่วไป ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, วันที่ 11 ตุลาคม 2558)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทุกวันนี้ผู้คนในสังคมไทยจำนวนหนึ่งจะมีความคุ้นเคยกับการซื้อสินค้าออนไลน์ (online shopping) การทำธุรกรรมผ่านธนาคารอินเทอร์เน็ต (internet banking) รวมถึงการยื่นแบบและชำระภาษีออนไลน์ (e-filing) ในขณะที่การพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงของประชาชนให้มีความสะดวก รวดเร็ว และถูกต้องมากขึ้น โดยการนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์นับเป็นรูปแบบที่หลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา (Alvarez et al., 2009: 497) แต่การนำอินเทอร์เน็ตมาใช้กับกิจกรรมทางการเมืองสำคัญ ๆ อย่างการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือการลงประชามตินั้น มิใช่เรื่องที่สามารถดำเนินการได้ทันทีที่เทคโนโลยีมีความพร้อม เพราะแม้แต่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงๆ และมีประชาธิปไตยเก่าแก่ก้าวหน้า และได้ยอมรับว่าเป็นแม่แบบอย่างสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ก็ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างจำกัด ส่วนในสหราชอาณาจักรนั้นได้เคยมีการดำเนินโครงการ

¹ ข้อมูลล่าสุดของธนาคารโลกระบุว่ามีประชากรของประเทศไทยมากกว่าหนึ่งในสามที่เคยใช้อินเทอร์เน็ตอย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบ 12 เดือน (World Bank, 2014)

² เกี่ยวกับนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และการจัดตั้งสำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐ โปรดศึกษาเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ <http://www.ega.or.th/th/index.php>

³ ดู พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 24

⁴ ดู กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2553)

⁵ ดู คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557

นำร่องเพื่อพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตแต่ก็มีอันต้องล้มเลิกไป เนื่องจากประชาชนยังไม่ให้การยอมรับเท่าที่ควร⁶

ทำไมบางประเทศจึงสามารถพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตและนำไปใช้ในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติได้อย่างประสบความสำเร็จ ทำไมบางประเทศมีการริเริ่มและทดลองใช้แต่กลับต้องหยุดหรือชะลอโครงการ/แผนการพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไว้ก่อน บทความนี้มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านการสำรวจข้อมูลเอกสารโดยเฉพาะที่อยู่ในรูปรายงานการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ถอดบทเรียนประสบการณ์การริเริ่ม พัฒนา และประยุกต์ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของประเทศประชาธิปไตยทั่วโลกโดยภาพรวมและประเทศที่บทความนี้คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา 3 ประเทศ ได้แก่ (1) เอสโตเนีย ในฐานะประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งทุกระดับและทั่วประเทศ (2) ฝรั่งเศส ในฐานะประเทศที่นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้กับการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่พำนักอยู่ในต่างประเทศอย่างได้ผล และ (3) สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นตัวอย่างของประเทศที่นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการลงประชามติบ่อยครั้งที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ บทเรียนที่สังเคราะห์ขึ้นจากประสบการณ์ดังกล่าว นอกจากจะทำให้เข้าใจถึงเหตุผลที่ประเทศต่าง ๆ ยอมรับหรือปฏิเสธการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตแล้ว ยังทำให้ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จและข้อพึงระวังสำหรับประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ ที่มีความสนใจที่จะนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งและการลงประชามติในอนาคต ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติในประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทยจะได้มีการนำเสนอเป็นบทสรุปท้ายบทความนี้

การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต: บทบททวนวรรณกรรมและกรอบในการวิเคราะห์

การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต หรือที่ในภาษาอังกฤษนิยมใช้คำเรียกอยู่ 2 คำ คือ Internet voting (I-voting) กับ remote e-voting คือ ระบบการลงคะแนนเสียงอิเล็กทรอนิกส์ (electronic voting: e-voting) รูปแบบหนึ่ง⁷ ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจจะเป็นคอมพิวเตอร์ส่วนตัวของผู้ลงคะแนนเอง คอมพิวเตอร์สาธารณะ หรือเครื่องลงคะแนน (voting kiosks) ที่มีการเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตที่มีการจัดบริการไว้ ณ หน่วยเลือกตั้ง ทางใดทางหนึ่งก็ได้ จากนั้นการลงคะแนนทั้งหมดจะถูกบันทึก

⁶ รายละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการและผลของการริเริ่มผลักดันระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในประเทศเหล่านี้จะได้นำเสนอต่อไปในบทความนี้

⁷ ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ได้ที่เว็บไซต์ของ ACE Electoral Knowledge Network หัวข้อ E-Voting (<http://aceproject.org/ace-en/focus/e-voting/types-of-e-voting>)

และส่งตรงเข้าสู่ฐานข้อมูลกลางผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อประมวลผล (International IDEA, 2011: 11; Jones, 2000: 9) ในความหมายนี้ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตจึงแตกต่างจากรูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีการจัดส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) หรือทางเว็บไซต์ไปยังผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อทำการลงคะแนน และมีการแปลผลหรือนับคะแนนด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ หรือในรูปแบบการนับคะแนนโดยการพิมพ์บัตรที่ลงคะแนนแล้วและทำการนับคะแนนด้วยมือ (Mercurio, 2004: 412-413) ดังนั้นการศึกษาประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ ที่มีการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งและการลงประชามติของบทความนี้จะครอบคลุมเฉพาะรูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต 4 รูปแบบ ตามที่การศึกษาวิจัยในต่างประเทศได้นิยามและจำแนกไว้ค่อนข้างจะสอดคล้องกัน⁸ ประกอบด้วย

รูปแบบที่ 1 การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป ที่มีได้ทำขึ้นมาเป็นพิเศษและสามารถลงคะแนนในสถานที่ใดก็ได้ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมหรืออำนาจการของเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง

รูปแบบที่ 2 การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ผู้จัดการเลือกตั้งจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ณ สถานที่เลือกตั้งซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมหรืออำนาจการของเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง (Kiosk Internet voting) โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกไปใช้สิทธิลงคะแนน ณ สถานที่เลือกตั้งแห่งใดก็ได้ที่สะดวกที่สุด

รูปแบบที่ 3 การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ผู้จัดการเลือกตั้งจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสำหรับมาใช้ลงคะแนน ณ สถานที่เลือกตั้งกลางซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมหรืออำนาจการของเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง (Polling place Internet voting)

รูปแบบที่ 4 การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ผู้จัดการเลือกตั้งจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องไปลงคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีรายชื่ออยู่ (Precinct Internet voting)

สำหรับเหตุผลที่ประเทศต่าง ๆ ต้องการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมานั้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความค่อนข้างหลากหลาย แต่เหตุผลประการหนึ่งที่ทุกประเทศเล็งเห็นค่อนข้างจะตรงกันก็คือ ความต้องการที่จะทำให้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเข้าถึง

⁸ การแบ่งรูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตใน 4 รูปแบบนี้ ยึดตามการแบ่งของ (Alvarez & Hall, 2004: 4) เนื่องจากการแบ่งที่มีการแยกแยะรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะ องค์ประกอบ และกระบวนการของการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตแต่ละรูปแบบไว้อย่างชัดเจน โดยมีความสอดคล้องและครอบคลุมการแบ่งรูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของการศึกษาวิจัยชิ้นอื่น ๆ ที่นิยมการแบ่งอย่างง่าย เช่น (Jones, 2000: 2; Elections BC, 2011: 3; U.S. Election Assistance Commission, 2011: 9) เป็นต้น แบ่งรูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ณ สถานที่ที่มีการจัดเตรียมไว้เป็นการเฉพาะ (onsite Internet voting) ซึ่งตรงกับการแบ่งของ (Alvarez & Hall, 2004: 4) รูปแบบที่ 2-4 และ (2) การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ณ สถานที่ใดก็ได้ (remote Internet voting) ซึ่งตรงกับการแบ่งของ (Alvarez & Hall, 2004: 4) รูปแบบที่ 1

ประชาชนได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงมากที่สุด (Alvarez et al., 2009: 497; Milner, 2010) โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่ผู้คนมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน และไปประกอบอาชีพหรือใช้ชีวิตในต่างแดนมากขึ้นทุกขณะ หลายประเทศจึงได้นำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิออกเสียงนอกประเทศ รวมถึงทหารที่ต้องออกไปประจำการอยู่ในต่างแดน (Inbody, 2013; Murray & Smith, 2013; Smith, 2014) การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตนี้ยังมีการนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ให้สามารถใช้สิทธิลงคะแนนได้ด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการยกระดับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เข้าถึงผู้พิการได้มากขึ้นแล้ว ยังมีส่วนสำคัญในการทำให้การลงคะแนนเสียงของผู้พิการเป็นความลับ อันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย (Tokaji & Colker, 2007: 1018) นอกจากนี้ สำหรับประเทศที่จัดให้มีการลงคะแนนเสียงล่วงหน้าเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การนำระบบลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตมาใช้จะช่วยรักษาความลับ และสร้างความปลอดภัยให้แก่คะแนนเสียงที่ส่งไว้แล้ว ได้ดีกว่าการเก็บรักษาบัตรเลือกตั้งไว้ในหีบบัตร (Barrat i Esteve et al., 2012: 3) ระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตยังสามารถช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายของการบริหารจัดการการเลือกตั้งโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ค่าขนส่งบัตร หีบบัตร และเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรที่จัดทำหน้าที่จัดการหน่วยเลือกตั้ง (iVote Advisory Committee, 2015: 3) ประการสุดท้าย การนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งยังแสดงถึงความเอาใจใส่ของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ต่อการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการและพยายามพัฒนาการบริหารงานภาครัฐไปสู่การบริหารงานแบบดิจิทัลมากขึ้นในอนาคต (Mercurio, 2004)

บทความนี้อาศัยเหตุผลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นเป็นกรอบในการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นภายหลังการริเริ่ม พัฒนา และประยุกต์ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติของประเทศประชาธิปไตยทั่วโลกโดยภาพรวม ตลอดจนประสพการณ์ของประเทศที่ถูกคัดเลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 ประเทศ (เอสโตเนีย ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์) ว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ประเทศต่าง ๆ คาดหวังไว้หรือไม่ อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น บทความนี้อธิบายว่าการพัฒนาและประยุกต์ใช้รูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติที่ประสบความสำเร็จ⁹ นั้นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน อย่างน้อย 6 ประการ เริ่มตั้งแต่ (1) การมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ (2) การเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีความสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการริเริ่มแผนหรือโครงการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต โดย (3) รัฐบาลจะต้องแสดงความมุ่งมั่นในการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างครอบคลุมทุกกลุ่ม ผ่าน (4) การประยุกต์ใช้รูปแบบการลงคะแนนที่สอดคล้องกับ

⁹ นิยามปฏิบัติการของ “ความสำเร็จ” ในบทความนี้มุ่งพิจารณาที่ความสามารถในการผลักดันให้โครงการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปสู่การใช้ปฏิบัติจริงในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายตัวของการนำไปใช้ที่กว้างขวางขึ้นเป็นลำดับ

แบบแผนปฏิบัติการทางการเมือง (5) การทดสอบ/พิสูจน์/ทดลองเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อความมั่นคงปลอดภัยของระบบที่พัฒนาขึ้น และ (6) การแสดงให้เห็นเป็นที่เป็นที่ประจักษ์ถึงความคุ้มค่าในแง่ต้นทุนค่าใช้จ่ายของการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้

ประสบการณ์ในการใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของประเทศต่าง ๆ

การนำวิธีการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้อย่างเป็นทางการในการเลือกตั้งตัวแทนทางการเมืองเกิดขึ้นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 2000 ท่ามกลางความสนใจของประเทศอื่น ๆ ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการศึกษาและทดลองนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางอินเทอร์เน็ตไปใช้เพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยนับตั้งแต่ ค.ศ. 2006 เป็นต้นมา ในแต่ละปีจะมีประเทศที่มีการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในระดับใดระดับหนึ่ง ประมาณ 4-6 ประเทศ¹⁰ (Barrat i Esteve et al., 2012: 16) แต่จนถึงต้นปี ค.ศ. 2015 มีประเทศที่ได้้นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้จริงในการเลือกตั้งตัวแทนทางการเมืองและการออกเสียงประชามติ รวม 12 ประเทศเท่านั้น (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างรูปแบบการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ของประเทศต่าง ๆ

	ประเทศ	ขอบเขตของการใช้	ประเภทของการเลือกตั้งที่ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต
1	เอสโตเนีย	ใช้ทั่วประเทศ	การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรป
2	ออสเตรเลีย	มีการใช้ในบางพื้นที่	การเลือกตั้งระดับมลรัฐของรัฐนิวเซาท์เวลส์
3	แคนาดา		การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

¹⁰ ฟินแลนด์ เป็นประเทศหนึ่งที่เคยนำระบบลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในปี 2008 แต่เกิดความผิดพลาดในขั้นตอนการลงคะแนนของผู้ใช้สิทธิ (ผู้ลงคะแนนดึงบัตรออกจากเครื่องลงคะแนนในขณะที่การลงคะแนนยังไม่เสร็จสิ้นตามขั้นตอนอย่างสมบูรณ์) ทำให้คะแนนเสียงของผู้ใช้สิทธิ จำนวน 232 คน ไม่ถูกนับ ในที่สุดศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใหม่โดยใช้บัตรเลือกตั้งแทน (Electronic Frontier Finland, 2009: 6-7) ทำให้การลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของฟินแลนด์ในปี 2008 ไม่ถูกนับรวมในสถิติประเทศที่มีการนำวิธีการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้จากการสำรวจของ (Barrat i Esteve et al., 2012)

	ประเทศ	ขอบเขตของการใช้	ประเภทของการเลือกตั้ง ที่ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต
4	ฝรั่งเศส		การเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ
5	สวิตเซอร์แลนด์		การออกเสียงประชามติระดับสหพันธรัฐ เทศบาล และตำบล
6	ไอซ์แลนด์		การออกเสียงประชามติระดับเทศบาล
7	อินเดีย		การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในรัฐคุชราต
8	โปรตุเกส		การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรป
9	เม็กซิโก		การเลือกตั้งระดับมลรัฐในเขตเม็กซิโกซิตี สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ
10	ฟินแลนด์	เคยใช้ แต่ผลการเลือกตั้ง ถูกยกเลิก	การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
11	เนเธอร์แลนด์	เคยใช้ แต่ไม่ได้ใช้ต่อ	สมาชิกสภาบริหารจัดการน้ำ การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา (เฉพาะผู้มีสิทธิ เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร)
12	สเปน		การออกเสียงประชามติของเมืองบาร์เซโลน่า
13	สหรัฐอเมริกา	อยู่ในระหว่างการทดลองใช้	การเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกประเทศ และทหารที่ประจำการ ในต่างประเทศ
14	นิวซีแลนด์		การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
15	ออสเตรีย		การเลือกตั้งระดับชาติสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกประเทศ
16	สหราชอาณาจักร	เคยทดลองใช้ แต่ยกเลิก โครงการไปแล้ว	การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
17	นอร์เวย์		การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียนจาก (Barrat i Esteve et al., 2012: 13; Digital Democracy Commission, 2015: 15-16; U.S. Election Assistance Commission, 2011: 40-95) และข้อมูลจากเว็บไซต์ของบริษัทให้คำปรึกษาระบบการลงคะแนนเสียงทางอิเล็กทรอนิกส์แก่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ได้แก่ บริษัท Scytll (www.scytll.com) และบริษัท Smartmatic (www.smartmatic.com)

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในบรรดาประเทศที่นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ เอสโทเนียเป็นประเทศเดียวที่มีการนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ทั่วประเทศ ทั้งการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งประธานาธิบดี และการเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรป ในขณะที่ออสเตรเลีย แคนาดา ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ ไชล์แลนด์ อินเดีย โปรตุเกส และเม็กซิโก มีการนำไปใช้ในการเลือกตั้งบางระดับและบางพื้นที่ เช่น แคนาดา ใช้เฉพาะการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ฝรั่งเศสใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ใช้ในการออกเสียงประชามติระดับสหพันธรัฐ เทศบาล และตำบล และออสเตรเลียใช้ในการเลือกตั้งระดับมลรัฐ เฉพาะของรัฐนิวเซาท์เวลส์เท่านั้น เป็นต้น นอกจากนี้ เนเธอร์แลนด์ และสเปนเป็นสองประเทศที่เคยนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งบางระดับและบางพื้นที่แต่ไม่ได้ใช้ต่อ สหรัฐอเมริกา และออสเตรีย มีการทดลองระบบแล้วหลายครั้งกับกลุ่มตัวอย่างและในการเลือกตั้งตัวแทนอื่น ๆ ที่มีผู้ใช้ผ่านทางกรื่อง นิวซีแลนด์ กำลังทดลองและมีแผนที่จะนำไปใช้จริงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในปี 2016 ส่วนสหราชอาณาจักร และนอร์เวย์เคยมีการทดลองใช้และได้ยุติโครงการไปแล้ว

รูปแบบการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ของประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นพบว่าการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับ ในระยะแรกของการนำไปใช้หรือทดลองใช้ ในสหราชอาณาจักรและฝรั่งเศสระบบที่พัฒนาขึ้นยังไม่มี ความซับซ้อน ทำให้มีปัญหาในการนำไปใช้จริงหลายประการ เช่น ปัญหาความไม่ปลอดภัยของข้อมูล การขาดกลไกการตรวจสอบความถูกต้อง และการพิสูจน์ตัวตนบุคคลที่ตีเพียงพอ ในช่วงเวลาต่อมา จึงได้มีการพัฒนาให้ระบบสามารถป้องกัน และควบคุมปัญหาดังกล่าวมากขึ้นตามลำดับ ทำให้ประเด็นเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลและการมีกลไกการตรวจสอบความถูกต้องและการพิสูจน์ตัวตนบุคคลที่มีประสิทธิภาพกลายเป็นมาตรฐานใหม่สำหรับทุกประเทศที่ต้องการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ (Goldsmith & Ruthrauff, 2013: 218-222) นอกจากนี้ จากประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ พบว่า เกือบทุกประเทศพยายามพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ที่สามารถรองรับการใช้งานของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมแบบเปิด คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนผ่านคอมพิวเตอร์ส่วนตัวในบ้าน ที่ทำงาน หรือในที่สาธารณะได้เอง เอสโทเนียเป็นประเทศเดียวที่ผู้ลงคะแนนต้องติดตั้งอุปกรณ์เสริม คือ เครื่องอ่านบัตรประจำตัวประชาชน (ID Card Reader) ก่อนจึงจะสามารถใช้สิทธิลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตได้ (Halderman et al., 2014) ในขณะที่มีตัวอย่างของบางประเทศ เช่น การทดลองใช้ของสหราชอาณาจักร และในบางพื้นที่ (Okaloosa County) ของสหรัฐอเมริกาที่การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเป็นการลงคะแนนที่ผู้เลือกตั้งเท่านั้น (Alvarez et al., 2009: 498)

จากตัวเลขจำนวนประเทศที่มีการนำไปใช้หรือทดลองใช้ไม่ถึง 20 ประเทศตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตยังเป็นรูปแบบการออกเสียงทางการเมืองที่มีการนำไปใช้อย่างเป็นทางการไม่กว้างขวางนัก ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของโลก

ยุคปัจจุบันจะทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ความสนใจอย่างมากกับการนำระบบอินเทอร์เน็ตไปใช้พัฒนารูปแบบในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในอนาคตก็ตาม เนื่องจากหลายประเทศ (เช่น ออสเตรเลีย) ต้องการรูปแบบการลงคะแนนเสียงที่มีความเหมาะสมกับระบบการเลือกตั้งที่มีการคิดคำนวณผลการเลือกตั้งค่อนข้างซับซ้อน เช่น การเลือกตั้งแบบจัดลำดับความชอบ (Alternative Vote, AV) การเลือกตั้งแบบถ่ายโอนคะแนน (Single Transferable Vote, STV) เป็นต้น นอกจากนี้ หลายประเทศต้องการระบบการลงคะแนนที่สามารถเข้าถึงประชาชนที่ไม่สามารถไปลงคะแนนด้วยตนเองที่คูหาเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง เนื่องจากมีอัตราการย้ายถิ่นฐานของประชากรภายในประเทศค่อนข้างสูง รวมถึงมีประชากรจำนวนมากทำงานอยู่ในต่างประเทศ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่ประเทศเหล่านี้กำลังเผชิญร่วมกันอยู่ (Alvarez & Hall, 2004; 2008; Alvarez et al., 2009; Milner, 2010)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบและนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้จริงในการออกเสียงทางการเมืองของประชาชนมิใช่เรื่องง่าย ด้วยการอ้างเหตุผลทางเทคนิคที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสามารถสนองตอบต่อความต้องการแสวงหารูปแบบการลงคะแนนเสียงที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงและใช้ได้อย่างสะดวกเท่านั้น แต่ยังเป็นการประนีประนอมระหว่างหลักการเรื่องความสะดวกรวดเร็วเมื่อมีการนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้เป็นช่องทางให้ประชาชนลงคะแนนเสียงกับหลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย อาทิ การรักษาความลับในการลงคะแนนของประชาชน รวมถึงความเชื่อมั่นต่อความถูกต้องแม่นยำของผลการเลือกตั้งด้วย ความต้องการระบบการลงคะแนนเสียงทางการเมืองที่ปลอดภัยและมีกลไกการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ¹¹ จึงเป็นความท้าทายหลักสำหรับการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปปฏิบัติใช้ให้เกิดผลเป็นจริง

พลวัตของการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วก่อนหน้านี้ว่า การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้มีการนำมาใช้ครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 2000 แต่การนำไปใช้ดังกล่าวเป็นเพียงการทดลองภายใต้การกำกับดูแลของ The Federal Voting Assistance Program เท่านั้น โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในต่างประเทศที่มีความยากลำบากในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และทดลองใช้กับ 1 มลรัฐ คือที่ เซาท์แคโรไลนา (South Carolina) และอีก 4 เมือง (Counties) ในมลรัฐอื่น ๆ ได้แก่

¹¹ ในประเทศที่ไม่ได้มีระบบการออกบัตรประจำตัวประชาชนเป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ ปัญหาเรื่องการวางระบบหรือออกแบบกลไกการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ รวมถึงการพิสูจน์ตัวบุคคลถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่ประเทศนั้น ๆ จะสามารถนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้และเป็นที่ยอมรับจากประชาชน (U.S. Election Assistance Commission, 2011: 14-15)

Okaloosa County และ Orange County ในฟลอริดา (Florida), Dallas County ในเท็กซัส (Texas) และ Weber County ในยูทาห์ (Utah) อย่างไรก็ตาม ในโครงการนำร่องดังกล่าว มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผ่านระบบที่โครงการจัดให้เพียง 84 คนเท่านั้น (Alvarez & Hall, 2004: 139)

ภายหลังการทดลองในสหรัฐอเมริกาดังกล่าว ไม่ปรากฏว่ามีการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ที่ได้อีก จนกระทั่งสหราชอาณาจักรได้จัดโครงการนำร่องโดยการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งท้องถิ่นใน ค.ศ. 2002 และมีการทดลองต่อเนื่องมาอีกหลายครั้งจนถึง ค.ศ. 2007¹² จึงได้ยุติโครงการ แคนาดา ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์เริ่มนำระบบการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ครั้งแรกปี 2003 ตามมาด้วยเนเธอร์แลนด์ในปี 2004 และเอสโตเนียในปี 2005 (U.S. Election Assistance Commission, 2011: 43-62) ทำให้การเติบโตของระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้มีการขยายตัวขึ้นจนในปี 2006 มีถึง 6 ประเทศที่ได้้นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ในการเลือกตั้งและ/หรือลงประชามติ (Barrat i Esteve et al., 2012: 16) ก่อนที่ปรากฏการณ์การยุติหรือยกเลิกการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้จะเกิดขึ้นในหลายประเทศ ได้แก่ การยกเลิกระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของเนเธอร์แลนด์ในปี 2007 พารากวัยในปี 2008 และเยอรมนีในปี 2009 ด้วยเหตุผลเรื่องความไม่เชื่อมั่นและการไม่ยอมรับการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต (Barrat i Esteve et al., 2012: 16) ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินโครงการนำร่องของสหราชอาณาจักรที่แสดงข้อมูลระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในระดับค่อนข้างต่ำ และความห่วงกังวลที่ประชาชนมีต่อยุทธศาสตร์ในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาระบบลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับค่อนข้างสูง¹³

อย่างไรก็ตาม นอกจากประเทศที่ล้มเลิกโครงการพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของบางประเทศที่กล่าวมาแล้ว ประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ โดยเฉพาะแคนาดา เอสโตเนีย ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ ยังคงเดินหน้าในการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ต่อไป ทำให้ระหว่าง ค.ศ. 2007 ถึง 2011 มีจำนวนที่ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งหรือการลงประชามติประมาณ 4-6 ประเทศในแต่ละปี (Barrat i Esteve et al., 2012: 16) ทางด้านสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศที่พยายามพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ผ่านโครงการนำร่องเป็นประเทศแรกก็ได้จัดทำโครงการนำร่องสำหรับการเลือกตั้ง

¹² สหราชอาณาจักรมีการนำระบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองเซฟฟิลด์ (Sheffield City Council) ในเดือนเมษายน 2007 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตเชอร์บัสส์ (South Bucks District Council) ในเดือนพฤษภาคม ปีเดียวกัน (Barrat i Esteve et al., 2012: 16)

¹³ รายละเอียดผลการสำรวจความคิดเห็นโปรดศึกษาเพิ่มเติมใน (The Electoral Commission, 2003)

ทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ และทหารที่ประจำการในต่างประเทศขึ้นมาอีกครั้งในปี 2010¹⁴ เช่นเดียวกับออสเตรเลียที่มีการนำร่องในปี 2010 ก่อนที่จะมีการนำไปใช้เต็มรูปแบบในการเลือกตั้งผู้แทนระดับมลรัฐของนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) ในปี 2011 สเปนและอินเดียเป็นอีกสองประเทศที่มีการนำหรือทดลองนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในปี 2010 แต่สเปนได้นำไปใช้กับการลงประชามติของชาวบาเซโลนาเพียงครั้งเดียวและไม่ได้นำกลับมาใช้อีก ขณะที่อินเดียเป็นการทดลองใช้ในโครงการนำร่องและมีการทดลองต่อมาอีกในปี 2011 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่นอร์เวย์ได้ริเริ่มโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต (Barrat i Esteve et al., 2012: 16-17) ทั้งนี้จากข้อมูลในปี 2014 พบว่า อินเดียได้เปิดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้แล้วในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของรัฐคุชราต¹⁵ ในขณะที่นอร์เวย์ได้ประกาศยกเลิกการทดลองการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นทางการแล้วในปีเดียวกัน ภายหลังจากที่ได้มีการทดลองลงคะแนนผ่านทางอินเทอร์เน็ตในช่วงการเลือกตั้งที่จัดขึ้นในปี 2011 และ 2013 ทั้งในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เนื่องจากรัฐบาลและผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิดความหวาดกลัวว่าการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตอาจมีส่วนบ่อนทำลายกระบวนการประชาธิปไตยและสร้างความขัดแย้งทางการเมือง ในขณะที่ผลการทดลองก็ยืนยันตัวเลขที่ค่อนข้างจะแน่ชัดว่าการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตมิได้ช่วยทำให้จำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนมีเพิ่มมากขึ้นแต่อย่างใด (BBC, 27 June 2014)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแม้จำนวนประเทศที่สนใจในการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้เป็นช่องทางการลงคะแนนเสียงของประชาชนจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา แต่หลายประเทศก็ยังรักษาระดับในการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้เพียงแค่โครงการนำร่อง ขณะที่ในกรณีของสเปน การนำระบบลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ประสบปัญหาเรื่องการพิสูจน์ตัวตนบุคคลและการโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคล โดยผู้มีสิทธิลงคะแนนบางคนค้นพบว่าบุคคลอื่นลักลอบเอาข้อมูลส่วนบุคคลของเขาไปใช้เข้าสู่ระบบและลงคะแนนแทนตัวเขาได้ (Riera & Cervelló, 2002) จากประสบการณ์ความไม่ปลอดภัยในการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว ทำให้การนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตกลับมาใช้อีกในสเปนคงเกิดขึ้นได้ยากในอนาคตอันใกล้

ประสบการณ์ของสเปนดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในระยะเริ่มต้นต้องมีความระมัดระวังอย่างมาก เนื่องจากประสบการณ์ที่เลวร้ายในครั้งแรกที่มีการนำเทคโนโลยีใหม่มาทดลองใช้ จะทำให้ความรู้สึกลังเลเกิดขึ้นในใจของผู้มีส่วนได้

¹⁴ ก่อนหน้านั้น สหรัฐอเมริกามีการทดลองนำการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตไปทดลองใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกลางสมัย (Mid Term Elections) เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี 2005 นอกจากนี้ ในสองมลรัฐ ได้แก่ อาร์โซนาและอลาสก้า ได้มีการอนุญาตให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถส่งบัตรลงคะแนนกลับมาทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ได้ (U.S. Election Assistance Commission, 2011)

¹⁵ ข้อมูลจากเว็บไซต์ของบริษัท Scytl ซึ่งได้เข้าไปเป็นที่ปรึกษาและวางระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตให้แก่รัฐคุชราต (<http://www.scytl.com/en/customer/state-of-gujarat/>)

ส่วนเสียอย่างยากที่จะลืมเลือน ประสบการณ์ที่เลวร้ายและความรู้สึกต่อต้านจากผู้เกี่ยวข้องนี้ทำให้ การสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณะที่มีต่อระบบที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่ในอนาคตทำได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความผิดพลาดในกรณีของฟินแลนด์ได้ช่วยย้ำเตือนว่าการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ จำเป็นต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้ใช้สิทธิ ลงคะแนนด้วย เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่เกิดจากตัวผู้ใช้ซึ่งเป็นสิ่งที่บางครั้งอยู่นอกเหนือการควบคุม ของเทคโนโลยี

การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตกับการออกมาใช้สิทธิของประชาชน

การนำวิธีการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้อาจถูกตั้งคำถามถึงความคุ้มค่า โดยเฉพาะ ถ้าเหตุผลหลักของการนำมาใช้ คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ย้ายภูมิลำเนา หรือย้ายไปอยู่อาศัยในต่างประเทศ ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เลือกใช้สิทธิลงคะแนน ทางอินเทอร์เน็ตเปรียบเทียบกับจำนวนผู้มีสิทธิที่ออกมาลงคะแนนเลือกตั้งหรือลงประชามติในประเทศ ต่างๆ พบว่าระดับความสนใจของการเลือกใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการลงคะแนนมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ตั้งแต่ระดับต่ำที่สุด คือ มีสัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ออกมาใช้สิทธิ ทั้งหมดเพียงร้อยละ 0.08 ในการทดลองนำไปใช้ในการเลือกตั้งทั่วไปของมลรัฐเวสต์เวอร์จิเนีย (West Virginia) สหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2010¹⁶ ไปจนถึงระดับสูงที่สุด คือ สัดส่วนผู้ใช้สิทธิทาง อินเทอร์เน็ตต่อผู้ใช้สิทธิทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ในการออกเสียงประชามติของเมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน อย่างไรก็ตาม ในกรณีของสเปนหากพิจารณาให้ลึกก็จะเห็นว่าการที่ผู้ออกมาใช้สิทธิ ลงประชามติทั้งหมดลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตนั้น เป็นเพราะในการลงประชามติดังกล่าวได้เปิดให้ ผู้มีสิทธิลงคะแนนได้ทางอินเทอร์เน็ตเพียงช่องทางเดียวเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลต่อไปอีกก็จะพบว่า จากจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด 1,414,783 คน มีผู้มีสิทธิที่ลงทะเบียนขอใช้สิทธิลงคะแนนเพียง 172,161 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.2 เท่านั้น

ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งจากข้อมูลการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตกับการ ออกมาใช้สิทธิของประชาชนในตารางข้างต้นก็คือ สัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ใช้สิทธิ ทั้งหมดที่ต่ำมาก ในกรณีของสหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ และออสเตรเลีย นั้น ทั้งหมดเป็นการลงคะแนน เสียงทางอินเทอร์เน็ตที่จัดให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีการย้ายถิ่นหรือพำนักร้อยในต่างประเทศทั้งสิ้น

¹⁶ จากสัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ออกมาใช้สิทธิทั้งหมดที่ต่ำมาดั่งกล่าว ทำให้ปลัดสำนักงานประจํามลรัฐ เวสต์เวอร์จิเนีย (West Virginia Secretary of the State) ในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งมีข้อเสนอแนะต่อการนำ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งในอนาคตของสหรัฐอเมริกา ให้พิจารณาเรื่องการสร้างการมี ส่วนร่วมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยของระบบ การทบทวนเกี่ยวกับต้นทุน ค่าใช้จ่ายในการใช้สิทธิลงคะแนน การออกระเบียบกฎหมายรองรับ และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่จำเป็น เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิดความเชื่อมั่นในระบบที่จะนำมาใช้ และเลือกใช้ช่องทางการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้น (Tennant, 2011: 9)

แตกต่างจากกรณีของฝรั่งเศสที่ใช้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้มีสิทธิในประเทศเช่นกัน แต่กลับมีสัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ใช้สิทธิทั้งหมดสูงกว่าร้อยละ 8 ในขณะที่ประเทศที่มีสัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ใช้สิทธิทั้งหมดค่อนข้างสูง ได้แก่ แคนาดา สวิตเซอร์แลนด์ เอสโตเนีย และนอร์เวย์ ทั้งหมดเป็นการเปิดให้ผู้มีสิทธิทุกคนที่ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกช่องทางลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้ สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดเงื่อนไข ขั้นตอน และช่องทางในการเข้าถึงระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตที่เปิดกว้าง และเป็นมิตรกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เป้าหมายของการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้เพิ่มจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น การวิเคราะห์เจาะลึกประสบการณ์ของบางประเทศที่มีความต่อเนื่องในการพัฒนาระบบ และนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้ง และ/หรือการลงประชามติจนสามารถขยายการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีนัยยะสำคัญน่าจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จ และเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาสำหรับการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้ง และการลงประชามติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตกับการออกมาใช้สิทธิของประชาชน

ประเทศ	เลือกตั้ง/ประชามติ	ปี	จำนวนผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต	จำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต	ประเภทของผู้มีสิทธิ	จำนวนผู้มีสิทธิที่ลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต	จำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิทั้งหมด	สัดส่วนผู้ใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ตต่อผู้ออกมาใช้สิทธิทั้งหมด
ออสเตรเลีย	การเลือกตั้งระดับมลรัฐของรัฐนิวเซาท์เวลส์	2011	51,103	431,000	ผู้มีสิทธิที่อยู่ระหว่างการเดินทาง มีถิ่นพำนักไม่แน่นอน และผู้พิการ	44,605	4,290,595	1.04 %
	การเลือกตั้งระดับมลรัฐของรัฐนิวเซาท์เวลส์*	2015	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ผู้มีสิทธิที่อยู่ระหว่างการเดินทาง มีถิ่นพำนักไม่แน่นอน และผู้พิการ	283,669	4,574,866	6.2%
แคนาดา	การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของ Markham Town	2010	17,231	185,470	ผู้มีสิทธิทุกคนที่ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้ง	10,597	65,927	16.07 %

ประเทศ	เลือกตั้ง/ประชาติ	ปี	จำนวนผู้ ลงทะเบียน ขอใช้สิทธิ ลงคะแนนทาง อินเทอร์เน็ต	จำนวนผู้มีสิทธิ ลงคะแนนทาง อินเทอร์เน็ต	ประเภทของ ผู้มีสิทธิ	จำนวนผู้มีสิทธิ ที่ลงคะแนน ทางอินเทอร์เน็ต	จำนวน ผู้ออกมา ใช้สิทธิ ทั้งหมด	สัดส่วนผู้ใช้สิทธิ ทางอินเทอร์เน็ต ต่อผู้ออกมาใช้ สิทธิทั้งหมด
เอสโตเนีย	การเลือกตั้งสมาชิก รัฐสภา	2011	913,346	913,346	ผู้มีสิทธิทุกคน ที่ลงทะเบียน ใช้สิทธิเลือกตั้ง	140,764	580,264	24.26 %
	การเลือกตั้งสมาชิก รัฐสภา*	2015	899,793	899,793	ผู้มีสิทธิทุกคน ที่ลงทะเบียน ใช้สิทธิเลือกตั้ง	176,491	577,910	30.5
ฝรั่งเศส	การเลือกตั้งสมาชิก สภานิติบัญญัติแห่งชาติ	2009	339,382	339,382	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกประเทศ	6,026	69,514	8.67 %
เนเธอร์แลนด์	สมาชิกรัฐสภา	2006	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกประเทศ	19,815	9,854,998	0.20 %
สเปน	การออกเสียงประชามติ ของเมืองบาเซโลน่า	2010	1,414,783	1,414,783	ผู้มีสิทธิทุกคน ที่ลงทะเบียน ใช้สิทธิเลือกตั้ง	172,161	172,161	100.00 %

ประเทศ	เลือกตั้ง/ประชามติ	ปี	จำนวนผู้ ลงทะเบียน ขอใช้สิทธิ ลงคะแนนทาง อินเทอร์เน็ต	จำนวนผู้มีสิทธิ ลงคะแนนทาง อินเทอร์เน็ต	ประเภทของ ผู้มีสิทธิ	จำนวนผู้มีสิทธิ ที่ลงคะแนน ทางอินเทอร์เน็ต	จำนวน ผู้ออกมา ใช้สิทธิ ทั้งหมด	สัดส่วนผู้ใช้สิทธิ ทางอินเทอร์เน็ต ต่อผู้ออกมาใช้ สิทธิทั้งหมด
สวิตเซอร์แลนด์	การออกเสียงประชามติ ระดับสหพันธรัฐ เทศบาล และตำบล	2011	241,780	241,780	ผู้มีสิทธิทุกคน ที่ลงทะเบียนใช้ สิทธิเลือกตั้ง	21,057	95,540	22.04 %
สหราชอาณาจักร	การเลือกตั้งสมาชิกสภา ท้องถิ่น	2007	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ผู้มีสิทธิทุกคน ในการเลือกตั้ง ตามโครงการ นำร่อง	17,622	235,222	7.49 %
สหรัฐอเมริกา	การทดลองนำไปใช้ ในการเลือกตั้งทั่วไป ในมลรัฐ West Virginia	2010	165	ไม่มีข้อมูล	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกประเทศ	125	161,548	0.08 %
นอร์เวย์	การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น	2011	168,066	168,066	ผู้มีสิทธิทุกคนใน ท้องถิ่นนำร่อง	27,554	104,374	26.40 %

*เพิ่มเติมข้อมูลให้ทันสมัยโดยผู้เขียน

ที่มา: (Barrat i Esteve et al., 2012: 18)

กรณีศึกษาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต

ในส่วนนี้ เป็นการยกตัวอย่างระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของประเทศที่น่าสนใจ 3 ประเทศ ได้แก่ เอสโตเนีย ซึ่งเป็นประเทศเดียวที่มีการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งทั่วประเทศและทุกระดับ ฝรั่งเศสในฐานะประเทศที่ประสบความสำเร็จในการนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้สำหรับการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ และสวิตเซอร์แลนด์ กรณีการลงประชามติของชาวเจนีวา ซึ่งมีผู้สนใจใช้สิทธิออกเสียงประชามติทางอินเทอร์เน็ตมากกว่าร้อยละ 20

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางอินเทอร์เน็ตของประเทศเอสโตเนีย¹⁷

เอสโตเนียได้นำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้เป็น ยุทธศาสตร์หลักประการหนึ่ง การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) ของ ประเทศ ใน ค.ศ. 2005 นับแต่นั้นมา เอสโตเนียได้กลายเป็นประเทศแรกในโลกที่นำการลงคะแนนเสียง ทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งผู้แทนทางการเมืองทั่วทั้งประเทศ¹⁸ และในทุกระดับ (Jones & Simons, 2012; Springall et al., 2014: 1) ระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของเอสโตเนีย ยังนับว่าเป็นระบบที่มีความน่าเชื่อถือและมีความปลอดภัยค่อนข้างสูง โดยได้บูรณาการระบบ การลงคะแนนผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ากับการใช้บัตรประจำตัวประชาชนที่กำหนดให้ประชาชนทุกคน ต้องมี และมีการเชื่อมต่อข้อมูลที่มีการเข้ารหัส (cryptographic protocols) สามารถตรวจสอบพิสูจน์ ตัวบุคคลได้ทุกหนทุกแห่ง (remote authentication) และใช้ร่วมกับลายเซ็นดิจิทัล (digital signatures) (Heiberg et al., 2012: 210-213)

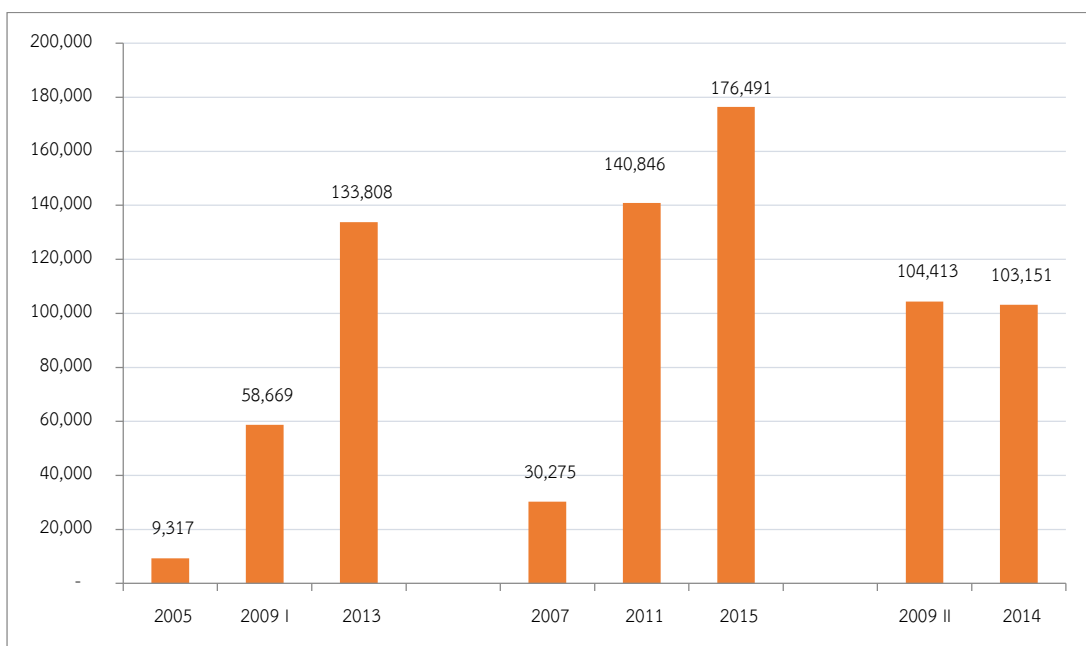
การนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 2005 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น¹⁹ ยังไม่ค่อยได้รับความนิยมเท่าที่ควร โดยมีผู้ลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต เพียง 9,317 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้ลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้นกว่า 6 เท่าในปี 2009 และเพิ่มขึ้นจนมีจำนวนผู้ลงคะแนน

¹⁷ ประเทศเอสโตเนียหรือสาธารณรัฐเอสโตเนีย (Republic of Estonia) เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบ ประชาธิปไตยระบบรัฐสภา โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกรัฐสภา (Riigikogu) มีวาระ การดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ไม่เกิน 2 วาระ ประธานาธิบดีไม่มีอำนาจในการบริหารแต่เป็นผู้เสนอชื่อบุคคลผู้สมควร ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบ (The World Factbook, 2015a)

¹⁸ ในการเมืองระดับชาติ รัฐสภาของเอสโตเนียเป็นระบบสภาเดียว ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 101 คน มาจาก การเลือกตั้งระบบสัดส่วนหลายบัญชี (multi-seat constituencies by proportional representation vote) และมี วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (The World Factbook, 2015a)

¹⁹ เอสโตเนียแบ่งการปกครองออกเป็น 15 มณฑล (maakond) แต่ละมณฑลประกอบด้วยเทศบาล 2 ประเภท คือ เทศบาลในเขตเมือง (urban municipality, linn) และเทศบาลในเขตชนบท (rural municipality, vald) มีตัวแทน ทำหน้าที่สภาและฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน (The World Factbook, 2015a)

ทางอินเทอร์เน็ตมากกว่า 130,000 คน ในปี 2013 ยิ่งไปกว่านั้น การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตดูเหมือนว่าจะเป็นที่ยอมรับสำหรับชาวเอสโตเนียในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา ที่ปรากฏว่ามีผู้สนใจลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ช่องทางนี้มากกว่า 30,000 คน ตั้งแต่ปีแรกที่นำมาใช้ จำนวนดังกล่าวเพิ่มขึ้นกว่า 5 เท่าในอีก 4 ปีต่อมา และยังเพิ่มขึ้นอีกในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาครั้งหลังสุดในปี 2015 โดยมีจำนวนผู้ใช้สิทธิลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตเกือบ 180,000 คน คิดเป็นเกือบร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ส่วนในการเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรปนั้น อาจกล่าวได้ว่าการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเป็นวิธีการลงคะแนนที่ชาวเอสโตเนียจำนวนไม่น้อยเลือกใช้ คือ มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน ในการเลือกตั้งที่จัดขึ้นสองครั้ง ถึงแม้ว่าจำนวนผู้ลงคะแนนเลือกสมาชิกสภายุโรปทางอินเทอร์เน็ตในปี 2014 จะลดลงจากปี 2009 มากกว่า 1,200 คนก็ตาม (ภาพที่ 1) กล่าวได้ว่าความสำเร็จในการนำ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้งของประเทศเอสโตเนียนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญอย่างน้อยสองประการ ประการแรก คือ ความมุ่งมั่นและเอาจริงเอาใจของรัฐบาล ในการผลักดันให้มีการนำเทคโนโลยีอันทันสมัยมาใช้ประโยชน์ในการบริหารกิจการบ้านเมือง และประการที่สอง คือ การมุ่งสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ที่นำมาใช้โดยการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ระบบมีความถูกต้องและปลอดภัยอยู่เสมอ



ภาพที่ 1 จำนวนผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทางอินเทอร์เน็ตในเอสโตเนีย (ค.ศ. 2005-2014)

หมายเหตุ: 2005 2009I 2013 การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
 2007 2011 2015 การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา
 2009 II 2014 การเลือกตั้งสมาชิกสภายุโรป

ที่มา: Estonian National Electoral Committee (2015)

2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางอินเทอร์เน็ตของประเทศฝรั่งเศส²⁰

ฝรั่งเศสถือเป็นประเทศแรก ๆ ในโลกต่อจากสหรัฐอเมริกาที่มีการศึกษาทดลองเพื่อนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ โดยการทดลองนำร่องครั้งแรกจัดขึ้นเมื่อปี 2001 ที่เมืองวัวแซงส์ เลอ เบรอตอนเนอส์ (Voisins-le-Bretonneux) ในรูปแบบการจัดเครื่องลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตไว้สำหรับผู้มีสิทธิใช้ลงคะแนน ณ สถานที่เลือกตั้งที่จัดเตรียมไว้ การทดลองครั้งต่อ ๆ มา จัดขึ้นในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี 2002 ที่เมืองวอลโด เลส น็องซี (Vandoeuvre-les-Nancy) และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น²¹ ในปีเดียวกันที่เมืองอิชซี เลส มูลิโน (Issy-les-Moulineaux) แต่ทั้งหมดเป็นการจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทดลองลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตโดยมิได้นำผลไปใช้จริง (U.S. Election Assistance Commission, 2011: 49) จนกระทั่งในปี 2003 ฝรั่งเศสได้ตัดสินใจนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้จริงเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นช่องทางการลงคะแนนเลือกตั้งสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่พำนักอยู่นอกประเทศ ในการเลือกสมาชิกสภาพลเมืองฝรั่งเศสผู้พำนักอยู่ในต่างแดน (Assembly of French Citizens Abroad) จำนวน 155 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนใช้สิทธิเลือกสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 12 คน²² (Barrat i Esteve et al., 2012: 117)

การลงคะแนนในลักษณะการเลือกตั้งทางอ้อมดังกล่าวได้มีการใช้ต่อเนื่องมาในการเลือกตั้งในปี 2003, 2006 และ 2009 ก่อนที่ในเดือนกรกฎาคม 2011 จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้ชาวฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศสามารถมีส่วนร่วมในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้โดยตรง (Barrat i Esteve et al., 2012: 118) ยิ่งไปกว่านั้น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2012 นับเป็นครั้งแรกที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวฝรั่งเศสที่พำนักอยู่ในต่างประเทศมากกว่า 1.5 ล้านคนสามารถมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพวกเขาเองจำนวน 11 คน ได้

²⁰ ประเทศฝรั่งเศสหรือสาธารณรัฐฝรั่งเศส (French Republic) ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและเป็นผู้สูงสุดในฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีวาระ 5 ปี และอยู่ในตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 วาระ มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี (The World Factbook, 2015b)

²¹ การปกครองท้องถิ่นของฝรั่งเศสสามารถแบ่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับเทศบาล (Commune) โดยจะมีการเลือกตั้งสภาเทศบาลขึ้นทุก ๆ 6 ปี คณะกรรมการเทศบาลจะเลือกสมาชิกของคณะกรรมการ 1 คน ทำหน้าที่นายกเทศมนตรี (Maire) เพื่อเป็นประธานสภาเทศบาล (2) ระดับจังหวัด (Département) มีองค์การบริหารส่วนจังหวัดเรียกว่า Conseil Général มาจากการเลือกตั้งโดยตรงซึ่งจัดขึ้นทุก ๆ 6 ปี และ (3) ระดับภาคหรือมณฑล (Région) เป็นการรวมหลายจังหวัดเข้าด้วยกัน โดยให้จังหวัดที่ใหญ่ที่สุดเป็นที่ตั้งของภาค และผู้ว่าราชการในจังหวัดนั้นเป็นผู้ว่าราชการภาค มีองค์การบริหารภาคเรียกว่า Conseil Régional มาจากการเลือกตั้งโดยตรงทุก ๆ 6 ปี (United Nations, 2006: 8-9)

²² รัฐสภาฝรั่งเศสประกอบด้วย 2 สภา คือ (1) สภาผู้แทนราษฎร (Assemblée Nationale) เป็นตัวแทนในเขตเลือกตั้งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จำนวน 577 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี และ (2) วุฒิสภา (Sénat) มาจากการเลือกตั้งโดยทางอ้อมของคณะผู้เลือกตั้ง มีสมาชิกจำนวน 348 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 6 ปี โดยมีการเลือกตั้งสมาชิกครึ่งหนึ่งทุก ๆ 3 ปี (The World Factbook, 2015b)

ระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของฝรั่งเศสเป็นการเลือกตั้งผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่เลือกตั้งที่จัดเตรียมไว้ ในปี 2003 จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ ประมาณ 50,000 คน มีผู้ออกมาใช้สิทธิร้อยละ 14.47 และร้อยละ 60.60 ของผู้ออกมาใช้สิทธิเหล่านี้ ลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ต ในปี 2006 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่นอกประเทศประมาณ 28,000 คน จากผู้มีสิทธิทั้งหมดราว 525,000 คน ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งผ่านทางอินเทอร์เน็ต และในบรรดา ผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเหล่านี้ มีผู้ออกมาใช้สิทธิผ่านทางอินเทอร์เน็ตจริง 10,201 คน คิดเป็น ร้อยละ 14 ในปี 2009 จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 340,000 คน มีผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ ทั้งหมด 64,831 คน คิดเป็นร้อยละ 19 ในจำนวนนี้เป็นการใช้สิทธิทางอินเทอร์เน็ต 6,091 คน คิดเป็น เกือบร้อยละ 9 ของผู้ใช้สิทธิทั้งหมด (Barrat i Esteve et al., 2012: 122; U.S. Election Assistance Commission, 2011: 49) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยความสำเร็จในกรณีของประเทศ ฝรั่งเศสที่สำคัญประการหนึ่งนั้น คือ การพัฒนาระบบและนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมุ่งให้เกิดความสะดวกในการใช้สิทธิของประชาชนที่พำนักอาศัยในต่างแดน เป็นสำคัญก่อน เมื่อระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้รับการยอมรับมากขึ้นจึงค่อยมีแผนการ ที่จะขยายต่อไปยังกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่น ๆ

3. การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการลงประชามติของประเทศสวิตเซอร์แลนด์-เจนีวา

สวิตเซอร์แลนด์²³ เป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ที่ริเริ่มนำเอาการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต มาใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเป็นทางการ โดยนำไปใช้ครั้งแรกเมื่อปี 2003 ในการ ลงประชามติของนครเจนีวา ซึ่งผู้มีสิทธิทุกคนที่ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งในต่างประเทศในกลุ่มประเทศ ที่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป และบางประเทศที่มีข้อตกลงทางการค้าและความร่วมมือทางการทหาร และพลเรือนกับสวิตเซอร์แลนด์ได้ สามารถใช้สิทธิลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตในการลงประชามติดังกล่าว ได้ (Chevallier, 2009: 33; Mendez, 2010: 463) หลังจากนั้น ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 เจนีวา ได้ริเริ่มนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงประชามติในระดับสหพันธรัฐและระดับ เทศบาลสำหรับผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมดใน 4 ชุมชนนาร่อง และถือว่าค่อนข้างจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีผู้ใช้สิทธิลงประชามติผ่านทางอินเทอร์เน็ตถึงร้อยละ 21.8 ในขณะที่สัดส่วนผู้ออกมา ใช้สิทธิลงคะแนนโดยภาพรวมก็สูงถึงร้อยละ 56.4 (Gerlach & Gasser, 2009: 6) ต่อมาในเดือน

²³ สวิตเซอร์แลนด์หรือสมาพันธรัฐสวิส (Swiss Confederation) ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบสมาพันธรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุข โดยในการบริหารรัฐกิจส่วนกลางนั้น อำนาจอธิปไตยกำหนดให้เป็นของคณะมนตรี แห่งสมาพันธรัฐ (the Federal Council) ประกอบด้วยสมาชิก (Federal Councilor) ทั้งหมด 7 คน มาจากการเลือกตั้ง ของรัฐสภาแห่งสมาพันธ มีวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี และในบรรดามন্ত্রীแห่งสมาพันธทั้ง 7 คนนี้ จะมีผู้หนึ่งได้รับเลือก จากรัฐสภาแห่งสมาพันธให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและเป็นหัวหน้ารัฐบาล มีวาระการดำรงตำแหน่ง 1 ปี (The World Factbook, 2015c)

พฤศจิกายนของปีเดียวกัน นครเจนีวาได้นำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงประชามติในระดับสหพันธรัฐอีกครั้ง โดยในคราวนี้เป็นารเปิดให้ประชาชนใน 8 ชุมชนนำร่องสามารถใช้สิทธิได้ (Chevallier et al., 2006: 60) และผลปรากฏว่า มีผู้ใช้สิทธิลงประชามติผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 22.4 และไม่มีรายงานปัญหาความขัดข้องทางเทคนิคในการใช้งานของระบบลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเลยแม้แต่กรณีเดียว (Gerlach & Gasser, 2009: 6)

ความสำเร็จในการทดลองนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการลงประชามติที่จัดขึ้นในนครเจนีวาอย่างเป็นทางการทั้งสองครั้งดังกล่าว ทำให้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตกลายเป็นช่องทางหลักช่องทางหนึ่งสำหรับผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการจัดการลงประชามติของนครเจนีวามาจนถึงปัจจุบัน โดยในการลงประชามติในระดับสหพันธรัฐนั้น จะเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเจนีวาลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้ไม่เกินร้อยละ 20 โดยการเลือกเทศบาลในนครเจนีวา ประมาณ 10–12 แห่ง ซึ่งมีผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิรวมกันไม่เกินร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ส่วนการลงประชามติในระดับอื่น ๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนขอใช้สิทธิทุกคนสามารถลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนี้ ยังได้มีการขยายผลไปใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับต่าง ๆ²⁴ อย่างสม่ำเสมอ (Goodman et al., 2010: 36) จนทำให้เจนีวากลายเป็นดินแดนที่จัดให้มีการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการมากที่สุดในโลกไปแล้ว (Alvarez et al., 2009)

ในสวิตเซอร์แลนด์ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตถือเป็นรูปแบบการออกเสียงที่ช่วยสนับสนุนหลักการที่มุ่งสร้างประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งเป็นจุดเด่นของการเมืองการปกครองของสวิตเซอร์แลนด์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ในปีหนึ่ง ๆ สวิตเซอร์แลนด์จะมีการจัดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและ/หรือลงประชามติ ประมาณ 4-6 ครั้ง การเพิ่มช่องทางให้ประชาชนสามารถลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตได้จึงมีส่วนช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิออกเสียง ซึ่งโดยปกตินิยมออกเสียงทางไปรษณีย์ได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว โดยเป็นที่คาดการณ์กันว่าระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตที่แพร่หลายมากขึ้นและมีการนำไปใช้ในเมืองอื่น ๆ แล้ว ได้แก่ ซูริค และเนอชาแตล จะมีการนำไปใช้ในเมืองอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก ทั้งนี้ตั้งแต่ปี 2009 เป็นต้นมา รัฐบาลได้อนุญาตให้เมืองอื่น ๆ ที่ยังมีได้วางระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตของตนเอง สามารถนำรูปแบบที่ใช้อยู่ในเจนีวา ซูริค และเนอชาแตล ไปใช้กับการออกเสียงของผู้มีสิทธิที่พำนักอยู่นอกประเทศได้ (Mendez, 2010: 464)

บทเรียนที่ได้รับจากกรณีของสวิตเซอร์แลนด์สะท้อนให้เห็นว่าการนำรูปแบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้อย่างได้ผลนั้น นอกจากการนำเทคโนโลยีอันทันสมัยมาใช้ในการลงคะแนนเสียงของประชาชน เพื่อพัฒนาในเชิงการบริหารจัดการให้การเลือกตั้งหรือการลงประชามติของ

²⁴ การเลือกตั้งผู้แทนทางการเมืองระดับชาติของสวิตเซอร์แลนด์เป็นการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา ซึ่งสวิตเซอร์แลนด์ใช้ระบบสองสภา ประกอบด้วย (1) สภาแห่งชาติ (National Council) มีสมาชิกจำนวน 200 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และ (2) สภาแห่งรัฐ (Council of States) มีจำนวนสมาชิก 46 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ทั้งสองสภามีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปีเท่ากัน (The World Factbook, 2015c)

ประชาชนมีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดทรัพยากรแล้ว การพิจารณาเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับประสบการณ์และวิถีชีวิตทางการเมืองของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง ยังมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยได้อีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตที่นำมาใช้ การออกมาใช้สิทธิลงคะแนนเพื่อตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ แต่ละครั้งก็จะมีข้อเรื่องที่ประชาชนทั่วไปรู้สึกว่าการเข้าถึงได้ยาก และเป็นการรบกวนเวลาของผู้มีสิทธิเลือกตั้งจนไม่อยากออกมาใช้สิทธิลงคะแนนอีกต่อไป การนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งและการลงประชามติ จึงต้องวางอยู่บนเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง นั่นคือ การมุ่งทำให้ง่ายอย่างง่ายของประชาธิปไตยที่ว่า “คือการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” เกิดผลเป็นรูปธรรมและประชาชนสัมผัสรับรู้ได้อย่างแท้จริง

บทสรุป: ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต

ในโลกยุคดิจิทัลดังเช่นทุกวันนี้ เป็นยุคที่ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตได้ง่าย สะดวก และทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลการศึกษาที่น่าเสนาในบทความนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่ก้าวหน้าในการยกระดับและพัฒนาประชาธิปไตยโดยเฉพาะการปรับปรุงวิธีการลงคะแนนเสียงของประชาชนนั้น มีอาจทำได้ในทันที เนื่องจากการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมีทั้งคุณประโยชน์และข้อพึงระวังในการนำมาใช้หลายประการ กล่าวคือ หากมีการนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ จะช่วยลดข้อจำกัดของการลงคะแนนเสียงโดยใช้บัตรเลือกตั้งทั้งที่ค้นหาและทางไปรษณีย์ได้ เนื่องจากการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเป็นรูปแบบที่ประชาชนสามารถได้รับความสะดวกในการลงคะแนนเสียงได้โดยอาศัยคำแนะนำผ่านระบบออนไลน์ โดยไม่ต้องร้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพื่อป้องกันการชักนำการตัดสินใจ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตสามารถช่วยลดความผิดพลาดในการลงคะแนน โดยไม่ตั้งใจหรือการลงคะแนนที่ไม่ถูกต้องตามแบบที่กำหนดในบัตรเลือกตั้ง (เช่น ทำเครื่องหมายผิด) ได้ เนื่องจากระบบจะทำการบันทึกผลการลงคะแนนก็ต่อเมื่อผู้ใช้สิทธิได้ดำเนินการตามวิธีการและรูปแบบที่กำหนดไว้จนครบถ้วนสมบูรณ์แล้วเท่านั้น การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มความรวดเร็วในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง เช่น การไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง การเพิ่มความรวดเร็วและช่วยลดความผิดพลาดในการนับคะแนนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์การนำระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้หรือทดลองใช้ในการเลือกตั้งและการลงประชามติของประเทศต่าง ๆ ในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นในอีกด้านหนึ่งว่า การนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้นั้นยังมีความเสี่ยงเรื่องความน่าเชื่อถือที่ประชาชนอาจจะยังไม่ไว้วางใจ ว่าการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตจะมีความแม่นยำและโปร่งใสเท่ากับการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้ง และอาจเกิดปัญหาความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การเจาะระบบ (Hacker) เพื่อเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้ง การรักษาความลับของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง

เป็นต้น นอกจากนี้ การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมีการใช้งานที่ยากและซับซ้อนกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง ประชาชนอาจจะไม่คุ้นเคย และจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมสำหรับการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเสียก่อน ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงในการวางระบบ ด้วยเหตุนี้การนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้จะต้องมีการออกแบบวิธีการลงคะแนนที่เข้าใจได้ง่าย ประชาชนไว้วางใจได้ มีความแม่นยำในการนับคะแนน และมีระบบการป้องกันการทุจริตที่ดีเพียงพอ เพื่อให้การลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางหนึ่งของการเพิ่มจำนวนผู้ออกไปใช้สิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนที่ไม่สามารถไปเลือกตั้งที่คูหาเลือกตั้ง และช่วยลดความผิดพลาดจากการลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง

ยิ่งไปกว่านั้น ประสบการณ์ของประเทศที่สามารถพัฒนาและนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเลือกตั้ง และ/หรือการลงประชามติได้อย่างประสบความสำเร็จ ได้ช่วยสะท้อนบทเรียนที่สำคัญสำหรับประเทศอื่น ๆ ที่อาจมีแผนหรือโครงการพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตในอนาคตไว้หลายประการ ตั้งแต่การได้รับการสนับสนุนผลักดันอย่างจริงจังจากรัฐบาล การพัฒนาระบบแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยอาจเริ่มจากการทดสอบทดลองกับประชาชนกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อมุ่งสร้างการรับรู้และความเชื่อมั่นของประชาชนอย่างกว้างขวาง และให้เกิดความมั่นใจว่าระบบมีความถูกต้องและปลอดภัยสามารถนำไปใช้กับประชาชนกลุ่มใหญ่ขึ้นได้ ที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือ การพัฒนาให้ระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมิใช่เป็นเพียงวิธีการเพิ่มปริมาณผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งและ/หรือการลงประชามติเท่านั้น แต่จะต้องเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจโดยประชาชนผ่านการลงคะแนนเสียงด้วย

สำหรับประเทศไทย การนำการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเลือกตั้งและ/หรือการออกเสียงประชามติอย่างกว้างขวางอย่างในประเทศเอสโตเนียหรือสวิตเซอร์แลนด์ ยังไม่น่าจะเกิดขึ้นในเร็ววัน พิสูจน์ได้จากการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยังไม่ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้มีการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งทั้ง ๆ ที่มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 มีเครื่องลงคะแนนต้นแบบผลิตออกมาทดลองใช้แล้วถึง 4 รุ่น²⁵ อย่างไรก็ตาม แนวทางล่าสุดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะพัฒนาระบบการลงคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต สำหรับการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรนั้น มีโอกาสประสบความสำเร็จค่อนข้างสูงเนื่องจากการริเริ่มใช้กับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่มาก²⁶ และที่ผ่านมามีการลงคะแนนเสียงนอกราชอาณาจักรเป็นการใช้สิทธิลงคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้งที่จัดเตรียมไว้ (เช่น ที่สถานทูต/สถานกงสุล วัดไทยในประเทศนั้น ๆ) ควบคู่กับการลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ ซึ่งไม่มีข้อร้องเรียนเรื่องความไม่โปร่งใสหรือความไม่น่าเชื่อถือในการขนส่งบัตร

²⁵ ดูตัวอย่างผลการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2549)

²⁶ ข้อมูลของกรมการกงสุลรายงานว่าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 มีคนไทยในต่างประเทศลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร 80,161 คน และมีผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงจริง 58,807 คน เท่านั้น จากจำนวนประมาณการคนไทยในต่างประเทศทั้งสิ้น 997,303 คน

เพื่อไปนับคะแนน ณ เขตเลือกตั้งของผู้ใช้สิทธิแต่ละคน สิ่งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิสูจน์ให้เห็นมากกว่า คือ ความคุ้มค่าของการดำเนินการทั้งในแง่ปริมาณที่ควรจะมีประโยชน์มากขึ้นหากมีการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้แทนไปรษณีย์ และในแง่จำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิที่ควรจะมีสูงขึ้นอย่างชัดเจนจากรูปแบบการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงที่มีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

- _____. (2558). 'มท.-กต.' เดินหน้าลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ต. *กรุงเทพธุรกิจออนไลน์*. ค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2558, จาก: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/669356>
- กรมการกงสุล. (2555). *เลือกตั้งนอกราชอาณาจักร*. ค้นเมื่อ 25 เมษายน 2559, จาก: <http://www.consular.go.th/main/th/services/1314>
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2553). *นโยบาย broadband แห่งชาติ*. ค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2558, จาก: <http://www.mict.go.th/assets/portals/1/files/NBPT.pdf>
- คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (12 กันยายน 2557). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 131 ตอนพิเศษ 180 ง. หน้า 1-20.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2549). *รายงานวิจัยการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการใช้เครื่องลงคะแนนแทนวิธีการใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งแบบในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- Alvarez, R. M. & Hall, T. E. (2003). *Point, Click, and Vote: The Future of Internet Voting*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Alvarez, R. M. & Hall, T. E. (2008). *Electronic Elections: The Perils and Promise of Digital Democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Alvarez, R. M. Hall, T. E. & Trechsel, A. H. (2009). Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia. *PS: Political Science & Politics*, 42(3), 497-505.
- Barrat i Esteve, J. Goldsmith, B. & Turner, J. (2012). *International Experience with E-Voting*. Washington, D.C.: International Foundation for Electoral Systems.

BBC, (2014). *E-voting experiments end in Norway amid security fears*. Retrieved November 16, 2015, from <http://www.bbc.com/news/technology-28055678>

Chevallier, M. (2009). Internet Voting, Turnout and Deliberation: A Study. *Electronic Journal of e-Government*, 7(1), 29–44.

Chevallier, M., Warynski, M. & Sandoz, A. (2006). Success Factors of Geneva's e-Voting System. *The Electronic Journal of e-Government*, 4(2), 55–62.

Digital Democracy Commission. (2015). *Open Up! Report of the Speaker's Commission on Digital Democracy*. Retrieved November 16, 2015, from <http://www.digitaldemocracy.parliament.uk/documents/Open-Up-Digital-Democracy-Report.pdf>

Elections BC. (2011). *Discussion Paper: Internet Voting*. Retrieved November 16, 2015, from <http://www.elections.bc.ca/docs/Internet-Voting-Discussion-Paper.pdf>

Electronic Frontier Finland. (2009). *A Report on the Finnish E-Voting Pilot*. Retrieved August 1, 2015, from <https://www.verifiedvoting.org/wpcontent/uploads/2014/09/Finland-2008-EFFI-Report.pdf>

Estonian National Electoral Committee. (2015). *Statistics about Internet Voting in Estonia*. Retrieved September 30, 2015, from <http://vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics>

Gerlach, J. & Gasser, U. (2009). Three Case Studies from Switzerland: E-Voting. *Internet & Democracy Case Study Series No. 2009-03.1*, Berkman Center Research Publication.

Goldsmith, B. & Ruthrauff, H. (2013). *Implementing and Overseeing Electronic Voting and Counting Technologies*. Washinton, D.C.: National Democratic Institute for International Affairs.

Goodman, N., Pammett, J. H. & DeBardeleben, J. (2010). *A Comparative Assessment of Electronic Voting*. Ottawa: Elections Canada.

- Halderman, J. A., Hursti, H., Kitcat, J., MacAlpine, M., Finkenauer, T. & Springall, D. (2014). *Security Analysis of the Estonian Internet Voting System: Technical Report*. Retrieved September 30, 2015, from <https://estoniaevoting.org/wp-content/uploads/2014/05/IVotingReport.pdf>
- Heiberg, S., Laud, P. & Willemson, J. (2012). The Application of I-Voting for Estonian Parliamentary Elections of 2011. In Aggelos Kiayias Helger Lipmaa (Eds.) *E-Voting and Identity*. Heidelberg: Springer-Verlag GmbH, pp. 208-223.
- Inbody, D. S. (2013). Voting by Overseas Citizens and Deployed Military Personnel. *CALTECH/MIT Voting Technology Project Working Paper 119*. Retrieved November 16, 2015, from <http://www.vote.caltech.edu/sites/default/files/WP%20119.pdf>
- International IDEA. (2011). *Introducing Electronic Voting: Essential Considerations*. Stockholm: International IDEA.
- iVote Advisory Committee. (2015). *Final Report (August 21, 2015)*. Retrieved November 21, 2015, from <http://elections.utah.gov/Media/Default/Documents/Report/iVote%20Report%20Final.pdf>
- Jones, B. (2000). *California Internet Voting Task Force: A Report on the Feasibility of Internet Voting*. Sacramento: California Secretary of State Bill Jones.
- Jones, D. W. & Simons, B. (2012). *Broken Ballots: Will Your Vote Count?*. Stanford University Center for the Study of Language and Information.
- Mendez, F. (2010). Elections and the Internet: On the Difficulties of ‘Upgrading’ Elections in the Digital Era. *Representation*, 46(4), 459–469.
- Mercurio, B. (2004). Democracy in Decline: Can Internet Voting Save the Electoral Process?. *John Marshall Journal of Computer & Information Law*, 12(2), 101–143.

- Murray, J. A. & Smith, C. M. (April 11-14, 2013). *My Laptop is My Ballot Box: Voting Technology, Participation and the Overseas Vote*. Paper presented at The 2013 Annual Meeting and Exhibition of the Midwest Political Science Association, Chicago, Illinois.
- Riera, A. & Cervelló, G. (2002). *Experimentation on Secure Internet Voting in Spain*. Retrieved November 16, 2015, from <http://subs.emis.de/LNI/Proceedings/Proceedings47/Proceeding.GI.47-10.pdf>
- Setälä, M. (2009). "Introduction." In Setälä, M. & Schiller, T. *Referendums and Representative Democracy: Responsiveness, Accountability and Deliberation*. New York: Routledge.
- Smith, C. M. (2014). *Convenience Voting and Technology: The Case of Military and Overseas Voters*. New York: Palgrave Macmillan.
- Springall, D., Finkenauer, T., Durumeric, Z., Kitcat, J., Hursti, H., MacAlpine, M. & Halderman, J. A. (November, 2014). *Security Analysis of the Estonian Internet Voting System*. In Proceedings of the 21st ACM Conference on Computer and Communications Security (CCS'14). Retrieved November 16, 2015, from <https://jhalderm.com/pub/papers/ivoting-ccs14.pdf>
- Tennant, N. E. (2011). *Legislative Report: West Virginia Uniformed Services and Overseas Citizen Online Voting Pilot Project*. Retrieved December 10, 2015, from <http://www.sos.wv.gov/secretary-desk/Documents/Report%20Final%202010%20General%20Election.pdf>
- The Electoral Commission, UK. (2003). *Public Opinion and the 2003 Electoral Pilot Schemes*. Retrieved November 16, 2015, from http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/electoral_commission_pdf_file/0017/16109/MORIPublicopinionandthe2003electoralpilotschemes_10314-8349__E__N__S__W__.pdf

The World Factbook. (2015a) . *Estonia*. Retrieved December 10, 2015, from <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/en.html>

The World Factbook. (2015b) . *France*. Retrieved December 12, 2015, from <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/fr.html>

The World Factbook. (2015c) . *Switzerland*. Retrieved December 25, 2015, from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sz.html>

Tokaj, D. P. & Colker, R. (2007). Absentee Voting by People with Disabilities: Promoting Access and Integrity. *McGeorge Law Review*, 38, 1015–64.

U.S. Election Assistance Commission. (2011). *A Survey of Internet Voting*. Washington, D.C.
United Nations. (2006). Republic of France: Public Administration & Country Profile. Division for Public Administration and Development Management (DPADM), Department of Economic and Social Affairs (DESA). Retrieved December 10, 2015, from <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023308.pdf>

World Bank. (2014). *Internet users (per 100 people)*. Retrieved December 10, 2015, from <http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2>